

je slovelo po vsem svetu, 200 let je Murano dajalo vsi Evropi steklena zercala — in še sedaj ste zanimivi tam dve tovarni za steklene bisere.

A na svetu vse mine, slava, čast in bogastvo. — Benetke še sicer stojé, njene krasne palače občudujejo tujci, še vesla gondoliere po benečanskih vodotokih, a zginila je nekdanja slava, nekdanja sila in bogastvo. Druge večje države so zatemnele benečansko državo, na bregovih sredozemskega morja gospodujejo Turki, ki so se vrinili kakor klin med vzhod in zahod; svetovna kupčija odsihmal, kar so najdlji pot okoli Afrike v Indijo, hodi po drugih potih. Brez večjega boja so posedli Francozje konec pr. stoletja Benetke, in benečanska ljudovljada je bila pokopana na veke! V dunajskem pomirju so pripadle Benetke Avstriji, in od l. 1869 slišijo k talijanskemu kraljestvu. 5. aprila t. l. sta se v Benetkah sešla naš svitli vladar in laški kralj in se tam dva dni mudila, oči vsega sveta so bile obrnjene tiste dni v Benetke, časniki so ugibali in ugibali, zakaj da je avstrijski vladar ravno v Benetkah hotel obiskati laškega kralja in tam verniti mu obiskovanje; nek časnik je pisal, da bi bil cesar rekel: Ravno v tem mestu, ki je bilo najdalje pod mojo oblastjo, sem se hotel sniti s kraljem v znamenje, da je vse sovraštvo pozabljeno. A kdo more o tem kaj gotovega povedati; velemožje, ki delajo zgodovino, takih reči ne bodo razglaševali, o tem nas bode še le prihodnjost podučila.

Dopisi in novice.

Kranjsko šolstvo pred konstitut. zborom v Ljubljani. (Konec.). —

Dasiravno je videti, da ta ukaz oporeka §. 6. derž. post. 14. maja 1869, v katerem se govori, »da o učnem jeziku in o podučevanju v drugem deželnem jeziku določuje v odločenih mejah deželna šolska oblast po zaslišanji tistih, ki šolo zderžujejo«, vendar je bil povsod po vseh občinah brez opovire speljan in nemški poduk je bil iz ljudskih šol tudi uradno spahnjen, tako da se dan danes od nobene ljudske šole na Kranjskem ne more reči, otroci beró in pišejo že v prvem razredu pravilno in urno, kakor se je poročalo l. 1853 od Kranji, tudi od našega glavnega mesta ne.

Da se ljudsko šolstvo na Kranjskem ni razvijalo, je vzrok temu tudi, da so toliko časa odlašali vsvariti deželno postavo. Vladni predlog l. 1871 v deželnem zboru ni bil sprejet, l. 1872 ni bilo predloga in dež. postava se je skovala še le l. 1873. (*M. decembra l. 1872 je deželni zbor postavo zdelal in l. 1873, 29. aprila, je bila poterjena.*) Kakšni nagibi so bili mero-dajavni, je udom konstitut. društva znano, tedaj se takaj ne mudim. Vendar je prišel red v naše šolstvo, učitelji dobivajo redno svojo plačo in postavljena je šoli podlaga, na kateri se naprej zida.

Iz sporočila ministerstva za uk in kult za l. 1874 povzamem sledeče: Na Kranjskem je 204 javnih šol, in sicer 164 enorazred., 24 dvorazred., 1 trirazredna, 14 štirirazrednih in 1 šestrazredna; tem se prištevajo še privatne šole in šole za silo, ki pa so manj važne; tedaj se je število ljudskih šol pomnožilo

za 93; danes je skoraj še enkrat toliko šol, kakor pred 20 leti; gotovo lep korak naprej.

Z ozirom na zasebne in zasilne šole se je na 23 šolah podučevalo izključljivo v nemškem, na 213 izključljivo v slovenskem jeziku, in na 30 šolah v obeh deželnih jezikih. Tedaj je bilo l. 1852 51 % šol nemško-slovenskih, sedaj jih je le 14 odstotkov.

Otrok, za šolo vgodnih je bilo 48.000, v šolo jih je hodilo 38.000, tedaj jih skoraj 80 % otrok v šolo hodi, ko l. 1852 ravno toliko otrok v šolo ni hodilo, tedaj v tem kratkem času velik napredek.

Kar pa se tiče napredovanja pri učenju, pove poročilo, da je vsikako v mnogih šolah marsičesa želeti, pa sploh zadovoljuje v jezikoslovju in računstvu, kar pa se tiče rečnih nauk, kolikor se vtevajo učilnim predmetom, more se reči, da že nekako zadostuje; tudi v risanju so začeli tu in tam podučevati, slabše pa je z naukom v telovaji, a nauk v ženskih rokotvornih delih je popolnoma zanemarjen. Šolstvu neugodno se nastevajo: prenapolnjene šole, neredno šolsko obiskovanje, pomankanje poterjenih učiteljev, kakor tudi prepričilo izobraženje starejših učiteljev, ki so izšli iz nekdanjega enoletnega tečaja v Idriji, ti ne morejo zadostovati pomnoženim tirjavam. Duševni promet učiteljev kranjskih med sabo, kakor z drugimi kraljestvi in deželami posreduje dvoje pedagogičnih listov, eden »Učiteljski tovariš« ima praklerikalno namero, »urklericale Tendenz« je list, močen v veri (ein glaubensstarkes Blatt), nima ga sebi enakega v Avstriji, drugi »Laibacher Schulzeitung« ima liberalno namero; povod temu je dalo uno slaboglasno hervaško-slovensko zborovanje učiteljev l. 1872 v Ljubljani. (G. L. moramo vendar hvaležni biti, da tako odkritoserčno pove, kar mu je pri srcu. Pristavimo samo to-le: Nekdaj, in to ni ravno tako dolgo tega, so bili tudi vradni šolski listi, n. pr. »Oesterr. Schulbote,« tako urklerikalni, ali pa še bolj, kakor je n. pr. sedaj »Učit. tov.« Vsikako pa se mora g. L. izrek, da »Učit. tov.« nima lista sebi enacega v Avstriji vzeti cum grano salis; g. L. ne bere drugačnih, kakor veri sovražnih, pedagogičnih listov, tedaj pa smelo terdi, »Tov.« je edini klerikalni šolski list v Avstriji. Na to ob kratkem samo to-le: Pod Bahovim ministerstvom so pristopili Severinovi družbi demokratije l. 1848, in tisti, ki so se na barikadah zoper cesarsko vojno bojevali, so molili v reakcionarni dobi rožni venec — da bi se prikupili vladi. Liberalizem nekaterih ljudi je prav po ceni; kdo da več? O venalem urbem! je zaklical nekdo o starem Rimu, — a ne o avstrijskih učiteljih!)

Ako pregledamo letnik obeh listov, vidimo hipoma, da ima »Učit. tov.« in tudi »Schlztg.« malo dopisov iz raznih krajev dežele, kakor jih imajo pedagogični listi drugih kronovin. Pri tem, ko na Štajarskem ali na Koroškem ne izide niti jedna številka tamošnjih šolskih listov, da bi ne imela treh ali še več dopisov, ki poročajo o kakem učiteljskem zborovanju, o njihovem razgovoru, je tukaj na Kranjskem žalostna tihota. Vzrok je javolne (?) v narodnem oziru, ampak brezdvomno v nekaki samopasnosti in unemarnosti učiteljev do svoje vlastne stvari. (Kaj tako, g. L.? Recimo! da je to istina; kako pa je to, da so kranjski učitelji, ki so bili poprej tako marljivi in navdušeni, ki so leta 1872 osnovali tisto glasovito zborovanje, naenkrat postali tihi. »Pusti peti slavčka pesem svojo . . .; vsaka tica poje pesmi svoje, ako jih ne sme, pa utihne.« Ko so se učitelji na Kranjskem prebudili, in se zavedali, so se spoznali za Slovence, to pričajo njihova zborovanja od l. 1868 i. t. d. Tiste importiranega sovraštva do cerkve niso gojili, marveč so se potezali

za narodno ljudsko šolstvo na verski podlagi. Okoliščine so se spremenile, narodni prepiri so se čedalje bolj poostrili, ljudski učitelji ne morejo in ne smejo na čelu narodnih teženj postopati, za tujstvo se ne vnamejo; tistih podružnic „Lehrervereina“ tudi nečijo osnovati, tedaj so utihnili, in se zbirajo, ako so uradno poklicani, in tam obravnajo to, kar šolske oblasti predlagajo, sicer se izogibljejo vsakega hrupnega delovanja, a ogenj domoljubja ni še ugasnil, pride drugi veter, pa razpiše prah iz pepela, in ogenj se zopet prikaže. Da pa „Schlutzg.“ in „Tov.“ nimata mnogo dopisov, pride pa tudi od tega, da imata oba lista svoja načela, katerih se strogo deržita in tudi dopisovalcem na ljubo od njih ne odstopita; nekateri ljudje so pa tako občutljivi, da so precej razjarjeni, ako se jim ne vstreže.) Pridem pa (g. L.) do tega, da govorim o pomanjkljivostih, katere zapazimo pri šolstvu na Kranjskem. Ne glede na to, da se naša ljudska šola še le v bolečinah rodi, je pred vsem po mojih subjektivnih mislih omeniti posebno velike napačnosti, da se poduk v nemščini popolnoma zanemarja (?), kajti trdno sem preverjen, da se s tem otroku, naj se že izvoli katerikoli stan, velike zapreke na pot devljejo; ako so pritožbe, ki se tu ali tam začujejo, opravičene, da se namreč otroci sedaj manj uče, kakor nekda, velja to posebno o tej reči (nemščini). (Tistim, ki ostanejo doma, v domači zemlji, na domači grudi, na kateri so rojeni, in tistih je 90 % izmed učencev in učenk, so druge reči veliko bolj potrebne, kakor nemščina. Potreba nemščine je umetno napravljena, pa je tudi naravna, naj bo že prva ali druga merodajna, ljudska šola nima v prvi vrsti tega naloga, da bi v jezicah podučevala. — Nekdaj so se otroci vseh reči, ne le nemščine, več naučili, bili so v šoli bolj pokorni, pohlevni in bolj ubogljivi, brez pokorščine pa ni šolskega reda, in tudi ne uspešnega podučevanja. Drugi vzrok je pa pri nas na Kranjskem, kakor menda povsod, kjer je obiskovanje šol pod postavo (Schulzwang). „Sedaj, ko otroka v šolo silite, mu pa dajte, kar potrebuje, pravijo nekateri stariši, jaz nimam, da bi mu to ali uno „kupoval.“ — Danes dobi otrok vsega, kar potrebuje, jutri pa zgubi, zapravi ali pokonča, kar je dobil, in tretji dan pa sedi brez šolskih samoučil v šoli; učitelj! ti pa čudeže delaj, ako moreš, ti si kriv, da se lenuh slabo uči, vzlasti, da se ne nauči nemškega jezika. Učitelji bodo g. L. javolne hvaležni, da jih je tako slabo pohvalil pred konstitut. zborom, kjer sede gospodje, v katerih rokah je sedaj šolstvo v našem mestu.)

Druga pa ravno tako važna napaka je način, kako se vmestujejo učitelji. Naša dež. postava 29. aprila 1873 prisvaja tovažno pravico krajnemu šolskemu svetu. Ne glede na to, da se krajni šolski svet ne zaveda tega važnega naloga, ne glede na to, da so pri prvi kranjski deželni učiteljski skupščini lansko jesen pri vseh točkah, o katerih se je obravnavalo, zmirom in kar na ravnost kazali na krajni šolski svet, kot eno največjih zaprek naše ljudske šole, zgubi pa tudi država svojo neutajljivo pravico do višjega nadzorstva. Po naši deželni šolski postavi ima krajni šolski svet pravico imenovati učitelja; deželni šolski svet, ali hoče ali noče, mu mora poslati dekret. Ker je pa odgoja gotovo državna naprava eminentne važnosti, mora pa država tudi pravico imeti do tistih, ki druge odgajajo, to se pa zgodi samo s tem, da država vpliva na umestenje šolnikov. Poprej tudi ne bo prišla šola do svoje važnosti, dotlej se ne bode povzdignila iz svojega brezpravnega sramožljivega stanja, dokler ne bodo šole ene vrste organska celota v potrebni edinosti, in dokler ne bode država veljala de jure in de facto (v pravnem in dejanskem pomenu) kot verhovna šolska gospodarica.

Tako je predaval gsp. profesor Linhart, zbor se mu zahvali in pričela se je živahna razprava, povdarjale so se posebno tri točke. — Skoraj vsi govorniki so spoznali, da je pravica kraj. šol. svetov, imenovati učitelja izmed naj škodljivših naprav in imenoma je konstatiral g. poročevalec, da te misli ni le kranjsko učiteljstvo, ampak z malimi izjemami vse avstrijsko učiteljstvo. Povedal je, da je učiteljsko društvo v Znojmu prvo to misel sprožilo, le samo štajarski in dunajski učitelji temu niso priterjevali. Nastalo pa je prašanje, kako bi bila odstraniti pravica imenovanja, in komu bi pripadala? G. dr. pl. Rühling je bil zato, da ima v vseh šolskih zadevah govoriti samo le država, a g. Dežman ni bil te misli, on je spoznal pravico sosesek in je svaril pred slabimi nasledki, ki bi brezpogojno nastopili, ko bi se državina vevlast v načelo vzela. Naj hujši nasledek bi bila apatija do vseh javnih zadev, ki je nastopila ob času reakcije, in to še sedaj čutimo. G. Rühling meni, da se tudi sedaj občine, dasiravno so avtonomne, ne zanimivajo kaj dosti za javne naprave, najmanj pa za šolstvo. (*Kar še tu ali tam ni, pa še bode, za tisto, kar ljudje plačujejo, se prej ali slej brigajo.*) G. Dežman izpeljuje pravico občin, imenovati učitelje iz njih dolžnosti, skerbeti za šolo; še le tačas, kedar se jim vzeme ta dolžnost, se jim more vzeti tudi ta pravica. To se pa vtegne zgoditi, kedar se srenjske priklade spremene v deželne, in potem pa prehaja pravica imenovanja od občin na deželni odbor. Nikakor pa ni želja liberalne stranke, da bi država imela vso pravico imenovanja v rokah, ker v takem slučaju bi bila oblast, ki imenuje učitelje, deželni šolski svet, a dobro pa vemo, kako je sestavljen (dež. sl. svet) vsled tiste prijenjave deželnemu odboru, ki se nikakor ne more razumeti, da namreč imenuje dva ude iz učiteljstva. — Te misli je bil tudi deželni glavar pl. Kaltenegger, zoper to sta govorila g. g. dr. Keesbacher in profesor Linhart, ki priterjuje besedam g. Dežmana, da se res nikakor ne more umeti, kako se je moglo v tej stvari prijenjati dež. odboru, ki ne pozna učiteljev, ter vpraša (g. L.), kako bo mogel deželni odbor imenovati učitelje, katerih ne pozna (*prazna skerb, dež. odbor se bo ravnal po predlogih občin in kar se ne ve, se pa vpraša*), dr. Keesbacher pa meni: ako je voliti med državo in med deželnim odborom, se mora prvi prednost dati, ker so se pri imenovanju uradnikov po dež. odboru prikazale naj bolj žalostne izkušnje. — Temu nasproti pa govori g. deželni glavar, da se v tej reči ne more zlagati s predgovornikom. Sicer je tudi on te misli, da se mora pravica imenovanja (Präsentations-Recht) opustiti, a spremeniti se more v pravico predlaganje (Vorschlags-Recht) in ta (pravica predlaganja) se izroči deželnemu odboru, ker tudi on sedaj v zvezi z občinami imenuje učitelje, in deželnemu šolskemu svetu se bode veliko zljajšalo delo, ako bode imel opraviti le z enim samim faktorjem, mimo z dvema. G. dež. glavar nasvetuje resolucijo, ki jo prinesemo na svojem mestu. (*Kakor znano, je bila ta stvar vsled peticije „krain. Lehrervereina“ tudi na dnevnem redu v dež. zboru v XI. seji 15. oktobra pr. l. in je „Tov.“ o tem govoril v l. 23. str. 358 in v l. 24. str. 374. Ostanemo pri tem, kar smo tačas govorili, in vidi se, da gospodje, ki v državnih rečeh niso kratkovidni, niso za nepogojno imenovanje učiteljev po dež. sl. svetu. Nam pa velja zlato pravilo: Ako si med ternjem, in te ternje ne bode, ne hodi vrn.*) Že g. poročevalec je spoznal, da je razen pravice imenovanja naj bolj bolna stvar kranjskega šolstva zanemarjenje nemškega jezika, in vsi gospodje, ki so se vdeležili debate so temu priterjevali. C. k. deželni nadzornik gosp. Pirker pa je pri tej priliki zavernil gosp. prof. Linharta, ki je trdil, da je nemščina spahnjena iz ljudskih šol. Po >L. Ztg.<

je govoril tako-le: Gsp. predgovornik je terdil, da je z ukazom c. k. dež. šolsk. sveta 8. oktobra 1870 nemščina odpravljena iz tukajšnih lj. šol. Zoper to moram opomniti, da tega ni v imenovanem ukazu, in se tudi od ondot iz besedi ne da speljati. Postava se namreč glasi: »Zastran jezikovega poduka se opomni, da je učni jezik na lj. šolah slovenski« in ukaz samo djanski spoznava, kar tudi g. predgovornik ni tajil, ker namreč terdi, da se je od 60. leta sim nemški jezik polagoma čisto na stran deval. S tem vendar ni rečeno, da mora zastran podučevalnega jezika (Unterrichtssprache) in zastran podučevanja v drugem deželnem jeziku ostati vse tako, kakor je bilo (status quo), in ker ima po §. 6 derž. šl. post. o podučevalnem jeziku in o podučevanju v drugem deželnem jeziku sklepati dež. šl. svet po zaslišanju teh, ki šolo zderžujejo, tedaj on (dež. šl. svet), ker ni bilo postavnih pogojev, kaj tacega ni mogel sklepati.

Puč pa se je v imenovanem ukazu v tem slučaju, ko bi se po šolah učil drug (nemški) jezik, kar se more zgoditi, kakor se samo ob sebi umeva, le v smislu §. 6 derž. šl. post., načelo izreklo, da se ima tako podučevanje začeti le tačas, ako so dobili učenci v branji in pisanji in domačem jeziku že varno podlago, kar pa se mora iz pedagogičnega stališča popolnoma odobrovati. — Zastran smotra v nemškem jeziku pravi imenovani ukaz tako-le: »Namera poduka v nemškem jeziku je razna, in sicer ta, če se mladina pripravlja za srednje šole, ali pa, če se ga uči za dejanske potrebe« . . .

S tem je sicer bolj splošno razloženo, kako se ima goditi pri podučevanju v nemškem jeziku, a gotovo ravnilo za ta poduk se ne stavlja. — Jaz moram tedaj se enkrat opomniti, da z ukazom dne 8. oktobra l. 1870 podučevanje v nemškem jeziku iz naših ljudskih šol ni bilo odpravljeno, niti ni moglo odpravljeno biti, in da se preuredba v podučevalnem jeziku in podučevanje v drugem deželnem jeziku more vpeljati le po določenih §. 6 derž. šl. post. in da so že občine take prošnje pošiljale in da se je tudi vtemeljenim zahtevam popolnoma vstreglo. (*Tako beremo v „L. Ztg.“; a „L. Tagblatt“ in „L. Schlzgt.“ sta omenila tega govora le tako-le:*) Sicer se je trudil g. deželni nadzornik P. dokazovati, da uni ukaz l. 1870., kakor ga je navedel g. poročevalec, nemškega poduka ni odstranil, a da je bil tačas le še faktično v Fuzinah (Weissenfels) in v Kočevji, in da je imenovani ukaz le spoznal (konstatiral) faktično stanje, ne glede na §. 6 derž. šol. postave, katerega so se poprijele že nekatere srenje. A drugi gospodje govorniki (g. g. Dežman, dr. Schaffer, dež. glavar dr. Kaltenegger, dr. pl. Schrey) tega niso tako razumevali, imenoma je g. Dežman opomnil na to, da je občina v Ljubljani zoper ta ukaz energično protestirala in ni bila te misli, da se mora po njem ravnati. Imenitnost in potrebo nemškega podučevanja so spoznavali vsi govorniki, posebno pa dr. pl. Schrey in dr. Schaffer, ki sta nasvetovala resolucije v tem smislu.

Zastran verskega poduka je g. dr. pl. Rühling zastopal to misel, da se ima, kot domača družinska zadeva, iz šole palniti, a temu nasproti je rekel g. dr. Schaffer, da mora kot trezni politikar in deržavi v korist govoriti za to, da ostane verouk. Načelo »prosta cerkev v prosti deržavi,« se ne da rabiti za avstrijske razmere; ravno deržavi mora biti na tem, da nadčuva verski poduk, da ne zaide kam na pot, da bi bil deržavi nevaren. — V tem smislu je govoril tudi gosp. dr. pl. Schrey, ki je vzlasti povdarjal, da je pri sedanjih okoliščinah vera naj bolj bistvena podpora mravnosti med prostim ljudstvom, in da se mora (ta podpora) tudi v ljudski soli gojiti. — (*Stara povest: Vera je za nižje ljudstvo potrebna, da uboga, a olikanim stanovom učenost nadomestuje vero.*) — Poslednji izpeljavi je oporekal g. dr. pl. Rühling, ki

je bil tudi te misli, da se mora država ozirati na versko odgojo, samo da naj zato skerbi dotično veroizpovedanje, a ne šola. — Gsp. poročevalec je pouzel svojo misel v tej stvari tako, da se v šoli sicer sme učiti vera (religion) a ne veroizpovedanje. A to poslednje je sedaj v ljudski šoli. Kateteh se malo briga za versko odgojo, zanemarija sebi odkazane šolske ure, in pride le tačas, kedar gre, otroke pripravljati za spoved in sv. obhajilo. (*Zarotil se je bil svoje dni mož, da ne bo jedel posihmal ne jabelk, ne hrušek, niti orehov, sliv ali kaj enacega, užival pa bode le čisto sadje, kakor je samo ob sebi.*) Govorilo je še več gospodov: dr. pl. Rühling in dr. Keesbacher o tem, da je šola preobložena z nauki, a gospod deželni nadzornik je na to odgovoril, da se vse to le nekako napak razumeva; naukom, ki se imajo podučevati, se je privzelo le risanje in telovaja, od teh dveh naukov se ne more reči, da otroke duševno preveč utrudita. Tako imenovane realije se ne uče samostalno, učenik ima le nalog, da pri razlaganju beril učencem pove naj potrebnejše reči, da berila razumevajo, a to storiti, je bila tudi poprej njih dolžnost.

Sklepalo se je potem o resolucijah, ki so bile nasvetovane. Resolucija, katero je nasvetoval deželni poglavar pl. Kaltenecker se glasi: »1. Konstitut. društvo prizna kot didaktično potrebo, da se pravica imenovanja premeni v pravico nasvetovanja. 2. Deželni odbor zaslišavši dotične krajne šolske svete stavlja nasvete dež. šl. svetu, ki potem imenuje učitelje.« Pervi del resolucije se sprejme, drugi se zaverže. Druga resolucija, katero nasvetujeta dr. pl. Schrey in dr. Schaffer se je sprejela enoglasno, in glasi se tako-le: »Prevdarjaje, da je poduk v nemškem jeziku, dasi je zelo važen za splošno ljudsko izobraženje, a se vendar nespodobno (ungebührlich) zanemarija, izreče konstitut. društvo živo potrebo, da se poduk v nemščini po ljudskih šolah zopet vpelje in pozivlje dotične oblasti, da naproti pridejo željam občin v tej reči, kakor tudi opozorujejo svoje somišljenike na deželi, da zbujajo take sklepe po občinah.« K sklepu izreče gsp. pervomestnik, ka pričakuje, da bi se o tem važnem predmetu govorilo še pri drugi priliki vzlasti, da bi strokovnjaki se oglasili. Pozdravi potem navzočnega derž. poslanca gsp. Hočevarja in omeni njegovih izvanrednih zaslug za ljudsko šolstvo, ki so tolike, da ima kak zasebnik v Avstriji javalne take. Zbor vstane in s tem izreče svoje priznanje.

Tako so govorili in sklepali v konstitut. društvu, v katerem zvonec nosijo gospodje, ki tudi v drugih zborovanjih niso zadnji. Ali bode vse to tudi obveljalo, se bode videlo? Kar se namreč tiče peticij za nemščino, se jih lahko dobi, kolikor kdo hoče. Prašajmo priprostega človeka, vzlasti takega, ki sam ni nikoli hodil v šolo. Ali bi bilo dobro, da bi vaši otroci nemški znali? I, kaj pak da! — Vidite, sedaj se pa po šolah le uči tista nepotrebna slovenščina, kaj ne, vi bi raje videli, da bi se otroci nemški učili? To se ve da! In peticij se bode nabralo kmalo iz vseh krajev, iz naj oddaljenih gorjanskih vasi. — In potem! Ljudstvo hoče nemske lj. šole. Hajd, šolske oblasti podvizajte se, da to spolnite! In ko bi se taki ukazi dali, bi se tudi sedaj vse drugače zverševali, kakor so se zverševali v na polpreteklem času, kateri je pa g. L. samo za to grajal, ka se je nemščina po nekodi opustila, kjer je nekdaj bila vpeljana. — Tedaj je pa treba šolstvo še bolj osrediti, kakor je že sedaj, občinam šolstvo iz rok vzeti, in izročiti ga vladnim organom, na to pa merijo vsi drugi sklepi konst. društva. Sicer se je pri tem zboru (mutatis mutandis) le nadaljevalo, kar se je versilo pri učiteljski konferenciји zastran pravice imenovati učitelje in drugo; a vendar pri učiteljski skupšini niso tako povdarjali nemščine, in je niso tje silili, koder je ni sedaj, tudi učni čerteži, ki so bili, tam v razgo-

voru, ne jemljejo slovenščini ure, ki jih ima, a kar se ni, se pa lahko zgodi vsaki čas; učitelji so z novo šolsko postavo v marsičem na boljsem, pa tudi v boljših kleščah kakor nekdanj. — Zakaj pa se ravno šolmeštri (g. L. je sicer šolmešter prihodnjih šolmeštrov) tako živo poganjajo za nemščino, ne bomo tukaj sodili, le omenimo, da se je to že marsikje godilo in vzlasti na Kranjskem l. 1852, ko so bili šolmeštri večji ponemčevalci, kakor vlada sama. — Poslušajmo k sklepu kaj slezki list govori o poprusevanji ali ponemčevanji tamošnjih šol poljske narodnosti. Dopisovalec piše od besede do besede tako-le: Učenik govori otrokom nemški toliko časa naprej, da gre prav gladko, se ve da otroci ne vedo, kaj govorijo. Čuditi se je, koliko se otroci na najnižji stopinji nauče! Tako n. p. so odgovarjali pri nazornem nauku na vsa vprašanja čisto pravilno v nemškem jeziku. Ako pa otroka vprašaš: povej mi to poljski? odgovori pa čisto napačno. Ne bil bi tega verjel, ako bi ne bil sam navzočen pri javnem spraševanju. Sedanji kresijski šolski nadzorniki po večem ne razumejo poljski, ako pa razume, se jim do vsake poljske besede tolikanj stidi, da se ogibljejo vprašati otroke v poljskem jeziku ali razumejo, kar govorijo? Učenik pokaže na tabli sliko, otrok mehanično pove nemški odgovor, kateri mu je učenik v glavo vtepel; šolski nadzornik je s tem tako zadovoljen, da reče k sklepu spraševanja učeniku: Le tako naprej, potem že kaj dosežete! . . . Po takem mehaničnem dresiranju so otroci tako unemarni postali, da so se odvadili misliti. Sedé tam, kot neumna čeda, ne da bi kaj mislili; odgovoriti znajo le to, kar se jim je mehanično v glavo vteplo. Ako poprašamo take otroke tudi kaj prav lahkega v domačem jeziku, ne upajo si odgovoriti. To se vendar pravi, zamoriti pri otroku vsako samostalno mišljenje, to se vendar pravi otroke poneumiti in jih v nesrečo spraviti za časnost in večnost.

Pristavek. — A to je vse nič! Nekova dlaka je poglavitna reč, in ta se doseže le z nemškim podučevanjem. Misli, to je odveč; dosti je, da se govori. Tako odgojeni otroci bodo pozneje učenikom zelo (!) hvaležni, da se niso naučili misliti. Pa čemu bi si glavo trudili, da bi kaj mislili, na svetu je dostikrat naj bolje, da se le z glavo pokimal!

— *Iz seje c. k. dež. šl. sveta dne 15. aprila.* Opravilni spisi so se prebrali in njih razrešenje se je vzelo na znanje. — Neki krajni šl. svet n. znanja, da v tem šolskem letu ni bilo verskega poduka. Knezoškofijsko redništvo, dasiravno ga je dež. šl. svet prosil, zastran tega ni ničesa ukrenilo, zato se nalaga c. k. okraj. šl. svetu, da naj po zaslišanju kraj. šolskega sveta in na podlagi nasveta c. k. okraj. šolskega nadzornika nasvete stavi, kako se ima zgoditi, da se bode podučevalo v verouku postavno število ur. — Po smerti J. F. se je dala deržavna štipendija učit. pripravnici M. F. — Sporočilo c. k. okraj. šl. sveta za mesto Ljubljansko, da se otvori s pričetkom 1875/76 štirirazredna dekliska šola v Ljubljani se je vzelo na znanje. — Gna. Marija Huthova je bila postavljena za spraševanje v ženskih ročnih delih in v gospodinjstvu za spraš. dobo m. aprila. — Učiteljica na vadnici gn. Elize Skofic je vzajemno z dvema gojenkama predložila zbirko predložkov za pletenje in kavličkanja, da se rabi na tem zavodu; gni. Skofic se je izreklo priznanje c. k. dež. šl. sveta, a za troške v gotovini, potem za nagrado gojenkama se je odkazala primerna svota. — Novi čerteži za ljudske in meščanske šole, ki so se zakasnili v tisku, postanejo veljavni z letom 1875/76. — Prebral se je ukaz sl. ministerstva dne 1. januarja 1875 št. 110; ki ima v sebi, kako ravnati s šolskimi zamudami pri ljud. šolah, in zaključilo se je 1. da se vpeljejo obrazci *A* in *B*, katere je razposlalo sl. ministerstvo za šolske zamude; 2. da se postopanje v tej stvari gotovo

določi (normira); 3. vsake kvatre imajo predlagati okrajne oblasti dež. šl. svetu v nadzorovanje pregled obravnav zastran šolskih zamud, in 4. da se na vprašanje zastran odpustnic (odpustnih spricalov) zanikavno odgovori, in da od takega spricala zavisi volilna pravica z ozirom na deželne razmere. — Enorazredne ljudske šole na Raki, v Čatežu, v Velki dolini, v Kostanjevci in v Šentrupertu se bodo razširile v dvorazredne, potem ljudske šole v Mokronogu, Šent-Kocijanu in Šent-Jerneju v trirazredne; drugi učitelji na ljudski šoli na Raki, v Kostanjevci in v Mokronogu bode imel po 500 gl., na Čatežu in v Velki dolini po 450 gl., in tretji učitelj na ljudski šoli v Mokronogu 450 gl., od časa, ko se šole razširijo in učitelji vmeste, zastran drugega učitelja na ljudski šoli v Šent-Rupertu, in zastran drugega in tretjega učitelja na lj. šoli v Šent-Kocijanu in v Šent-Jerneju se bode plača določila tačas, ko se obravnave zverše. — Zapisnik o pregledovanju krajnega zavoda na realki dne 25. svečana se je vzel na znanje in komisiji se je naročilo, prepisati kupljene obligacije, pri katerih se še ni zgodilo, na ime krajnega zavoda na realki. — Ker se tudi iz pregledovalnega spisa vidi, da ni bilo dvojne kase, ki ima biti po § 3. prav. se mestni magistrat na to, glede na poprejšni ukaz, vpozoruje, ko se mu ob enim nalaga, da naj ostavi to pomankanje ali pa stavi potrebne nasvete. — Učit. vdova Marija Krek bo dobivala pokojnine na leto 166 gl. 66 kr. in za vsacega peterih maloletnih otrok kot priklado k odgoji na leto 16 gl. 66 kr. — Na znanje se je vzel, da je na višjo realko bil postavljen za namestujočega učitelja g. Konstantin Margoni in poleg namestnine se mu je odkazala potnina. — Neki krajni šol. svet je imenoval za učitelja takega, ki nima postavne sposobnosti za tako službo, temu se je oporeklo in v smislu §. 12. dež. šl. postave 29. aprila 1873 st. 22. dež. zak. imenovanje vernilo. — Rešilo se je več prošenj za pomoč in seja je bila končana.

— *Iz seje c. k. dež. šl. sveta dne 27. aprila.* Na državni višji realki v Ljubljani se bote razpisali dve učiteljski službi za nemščino kot glavni predmet in po jedna za italijanščino in slovenščino, kot glavni predmet. — Profesorju na višji realki v Ljubljani J. Kozinu se je privolila druga petletna doklada. — Učencu IV. razreda na državni gimnaziji v Ljubljani se pregleda učenje gerščine. Okrajni šolski svet od nekod je poslal pritožbo zoper nekega učitelja; pritožba se je vernila, ker po §. 23. nadz. šl. postave naj okr. šl. svet sam to reč preiskuje, in po okolnosti nasvete stavi. — Za učne pripomočke na tukajšni višji realki se je privolilo 1500 gl. iz realkega zavoda, ako bi ljubljansko mesto in deželni odbor do konca maja ne prevzela tega doneska. — Mestnemu magistratu se je dalje naznanilo, da je gsp. deželni nadzornik Matija Vrečko pripravljen napraviti posamezen izkaz vsega potrebnega telovadnega orodja in troškinega preudarka, kolikor se potrebuje, in da je zato iz zavoda za realke na razpoganje 800 gl.; mestni magistrat se tudi vabi, da naj v tej reči pozve mnenje srenjskega svetovalstva in to pošlje v ravno ta namen deželnemu odboru. — Dalje se je naročilo ravnateljstvu realke, da naj zaznamova in zapiše učne pripomočke, ki so izvanredno potrebni in se imajo v prihodnjem šolskem letu napraviti, in o tem spisku naj se posvetuje učiteljstvo in gospodarska komisija. — Podpirani nasveti naj se ob enem s zapisnikom o tej seji predlagajo v dvojnem prepisu, en prepis se bo soplačnikom (konkurentom) dal v ogled in posvetovanje. Konečno se mestnemu magistratu, z ozirom na neki prejšni ukaz, daje poneset in skrajšan prepis zapisnika v seji gospodarske komisije ter ob enem ukazuje, naj dela na to, da srenjsko svetovalstvo in krajski deželni odbor sklene povišanje letnega plateža k realki, kar je bilo v tem zapisniku za neogiblivo potreb-

no spoznano. Prošnje srenjskih predstojništev pri sv. Gregorju in v Lužarjih, da bi ne plačevale za drugega učitelja v Lašičah od oktobra 1873 do 1874, ker je bila služba prazna, ste se zavrnili, zastran obrokov za vplačevanje se bode zaslusal c. k. okrajni šolski svet. — Prošnja lj. učitelja za vpokojenje se ni uslišala, nekemu učitelju se ne bo pred časom (poprej) splačevalo. Nekemu učitelju za silo se je dala nagrada iz dež. sl. zavoda. Šest Leopold Filipovih šolskih ustanov za zboljšanje učiteljskih plač po 26 gl. 25 kr. av. velj. se privoli za 1875, 1876 in 1877 ljudskim šolam na Igu (za podučitelja), v Sentvidu pri Berdu, v Žireh (za podučitelja), v Nadanjem selu, v Majhovem, in pri D. M. v Dolih. — Več prošenj za nagrado in priboljšanje se je rešilo. — Mestnemu magistratu se je na njegovo prošnjo podaljšal obrok za pritožbo na ministerstvo zoper razsodbo dež. šol. sveta; zaradi nezvestobe mestnega blagajnika g. Gaidicha bi imel magistrat poveriti krajnemu šolskemu zavodu za realke 4.418 gl. 16 $\frac{1}{2}$ kr. — Deželni odbor vpraša v zadevah obertnijske napredovalne šole v Rudolfovem. Odgovorilo se je tako, da spada le-ta, kar se tiče didaktike in metodike pod c. k. dež. sl. svet, ker je sklenjena z gimnazijo. Vendar zavoljo vredovanja in nadčuvanja rokodelskih mojstrov in učencev in da se pospešuje redno obiskovanje in gledé na to, kar je predlagalo ravnateljstvo višje in realne gimnazije, ki vodi tudi to obertnijsko nadaljevalno šolo, naj se izroča srenjskemu zastopu, da nadzoruje obiskovanje in red v obertnijski nadaljevalni šoli, in še le potem, ko bi to ne zdalo, naj se izroča to c. k. okrajnemu glavarstvu. Zato bi pa bilo dobro, da bi srenjski zastop v Rudolfovem volil prisvetnike ali odposlance za obertnijsko šolo, ki bi bili zmirom v dotiki z obertnijsko šolo, da bi potrebno ukrenili zoper rokodelske mojstre in učence, ki se nočejo podvreči tem šolskim naredbam. Kar se tiče spričalov, ni zadržka temu, in šolskemu ravnateljstvu se odkazuje, da naj osnuje načrt takim spričalom, in to naj predlaga dež. sl. svetu, da pregleda in odobri načrt.

— *Občni zbor »Slovenske matice«* je bil 19. p. m., navzočih je bilo kakih 50 udov. Vodil je sejo podpredsednik gsp. Peter Kozler. Proračun in sklep računa se je razdelil navzočnim. Naj važnejši sklepi so bili, 1) da se matične knjige prejšnjih let podare srednjim šolam in izobraževališčem po slovenskih deželah, 2) da naj se matične knjige dajo tiskat temu, ki naj cenejše dela, 3) da se XI. matično leto šteje od 1. julija 1874 do konca tekočega leta 1875, in da se ima še tekom tega leta m. sept. sklicati občni zbor, da potrdi proračun za l. 1876 in da se odslej matično leto šteje od 1. januarja do konca decembra.

Konečno je bila volitev 12 odbornikov. Oddalo se je samo 348 glasov. Za škrutinatorje so po predlogu predsednikov bili izvoljeni dr. Karel Bleiweis, dr. Štrubenec in dr. Vošnjak. Za odbornike so izvoljeni dr. Janez Bleiweis, Tušek Ivan, Vavru Ivan, Ravninar Franjo, Stegnar Feliks, Wiestaler Franjo, grof Barbo, Gorup Jožef, Svetec Luka, dr. Ulaga Josip, Urbas Viljem, skoraj vsi enoglasno.

— V deželni odbor je bil voljen gsp. dr. Zarnik namesto umerlega dr. Coste in potem tudi namesto ranjkega v deželni šolski svet. — Dr. Zarnik je ustanovnik pri »Národní šoli«, prijatelj učiteljem od časa njegovega javnega delovanja; ako se je lani nekaterim zameril, kaj zato, nam se ni; svojega liberalizma ne išče dr. Zarnik v samih frazah, to je pri marsikateri priliki pokazal, vzlasti lansko jesen v IX. seji 12. okt., ko je rekel, da se morda učitelji za svoj posel preveliko uče i. dr., kar mu vsakdo priterdi, ki hoče resnico povedati. Že ranjki Zavašnik je tirjal za seljske učeničke manj vednosti, kakor za

mestne učitelje in bila je tistega časa dvojna pripravnica za ljudske učitelje, kmali so bile vse šole nameštene. — In tako je tudi dr. Z. v letošnjem zasedanju pokazal, da mora liberalizem nehati takrat, ko bi ljudstvo ne imelo od njega drugega, kakor čedalje večje davke. Kjer pojma manjka, pride o pravem času beseda, a ne tako pri dr. Zarniku, za pravi pojem tudi najde pravo besedo. Teda ni dvombe nad tem, da bi ne bil dr. Zarnik na pravem mestu; v druga vprašanja se tukaj ne spuščamo, ker nas v prvi versti ne brigajo.

— Maj nas letos ni pošiljal v april nazaj, in šole so lahko ta mesec praznovale svoje majeve svečanosti. 8. maja je imela II. mestna šola, 11. ženska vadnica, 12. I. mestna šola in 13. možka vadnica svoj šolski praznik na Zgornjem Rožniku. Tam je bila naj prej sv. maša, pri kateri se je pelo. Po maši je bil zajutek. Potem so se verstile deklamacije in telovaje. Ko so otroci dobili še enkrat nekaj za zobe, so se vernili domu. V mestnih šolah se je po radodarnosti gspd. župana ljubljanskega mesta in gspd. Leskovca, uda kraj. šl. sveta, nad tretjino revnih otrok svečanosti vdeležilo. Slava dobrotnikom! Gsp. Leskovic je bil tudi obakrat navzoč in po njegovi darežljivosti je dobila I. m. š. primerno zastavo. — Evangeljska šola je imela svoj izlet v Velčah v torek 18. maja. Za kuhinjo so skerbele gospe evang. občine. — Istega dne je imela tudi Waldherjeva šola svojo svečanost. — V Toplicah pri Zagorji se je šolskega praznika (1. maja) vdeležilo 350 učencev, troške je povernila braterna matica. — Lepe so res te majeve svečanosti, a javnih konecletnih šolskih spraševanj ne morejo nadomestiti, ako se javnim spraševanjem očita, da je vse le na videz, vse le za oči, no, pri teh izletih je tudi še nekaj za zobe — a redno le tistih otrok, katerih starši nimajo kače v zepu.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V Fari pri Kostelu učit. služba stalno, I. p. je 500 gl. Prošnje v 6 tednih pri kraj. šl. svetu v Fari.

Na C. k. okr. šl. svet v Kočevji 15. aprila.

Na Goriškem. Vsled sklepa c. k. pomnoženega okrajnega šol. sveta tega okraja se s tem razpisuje: a) službi učitelja enorazrednic v Sempasu in v Rečinju z letno plačo 500 gl. in odškodnine mesto stanovanja 120 gl. dokler ne bode stanovanja v naravi; b) službi učitelja enorazrednic v Pevni in v Vipolžah z letno plačo 400 gl. in odškodnine 120 gl.; c) službe popotovalnih učiteljev z letno plačo 500 gl. in 60 odškodnine mesto stanovanja, 1) za šoli Deskle - Gorenjepolje, 2) Lokve-Voglarji, 3) Banjšica-Verh; d) služba učiteljice v Černicah z letno plačo 400 gl. ali podučitelja s plačo 300 gl. — Plačila navedenih služeb se bodo povikševala s petletnicami poleg §. 30. dež. šl. postave 10. marcija 1870.

Prosilci naj vložijo svoje prošnje previdene z dokazom učiteljske sposobnosti in dosedanjega službovanja, naj dalje do 30. junija t. l. pri dotičnih kraj. šol. svetih.

Prosilci, ki ne služijo v tem okraju, naj vložijo prošnje pri njim predpovstavljenih šol. oblastih.

C. k. okrajni šolski svet v Gorici dne 16. maja 1875.

Na Štajarskem. V okolici Celjski služba nadučit., učit., in podučit. z dohodki II. razreda. — Prošnje do konca mesca junija t. l. krajnemu šl. svetu v okolici Celjski. — V Loki poleg Zidanega mosta služba učit. z dohodki III. razreda. Prošnje kraj. šl. svetu v Loki p. Zidanega mosta do 20. junija. t. l.